

مفهوم و آثار حقوقی حوادث قهری یا غیرمترقبه

حوادث طبیعی همچون سیل، زلزله، طوفان و ... از جمله مشکلاتی است که همواره هزینه‌های جانی و مالی فراوانی را به همراه داشته است.

حوادث طبیعی همچون سیل، زلزله، طوفان و ... از جمله مشکلاتی است که همواره هزینه‌های جانی و مالی فراوانی را به همراه داشته است. با توجه به اینکه کشور ما به طور دایم در معرض انواع بلایای طبیعی و حوادث غیر مترقبه قرار دارد، مسئولان نهاد های مربوطه باید پیش بینی های لازم را در این زمینه داشته باشند تا در صورت بروز چنین حوادثی بتوانند با آن مقابله کنند و در برخی موارد نیز به جهت مسئولیت مدنی، مکلف به جبران خسارت و آسیب های وارده به مردم می شوند.

به گزارش «تابناک» حوادث قهری یا به تعبیر دیگر فورس مازور به حادثه یا وضعیتی گفته می شود که قابل انتساب به شخص معین یا خاصی نباشد یا در صورت انتساب، امکان دفع خطر یا مورد توسط وی وجود نداشته باشد.

در هر صورت حادثه باید علت خارجی داشته باشد. بدین صورت که مهار حادثه ای خارج از کنترل دستگاه های مسئول باشد.

مانند ریزگرد هایی که بسته به عوامل طبیعی بعضاً سبب رخ دادن برخی حوادث از قبیل: اختلال در سیستم خدمات برق رسانی می‌شود. پرسش مهم و اساسی این است که بعضاً شاهد وقوع حوادث طبیعی مانند سیل در برخی از نقاط کشور هستیم. آیا می توان دولت را مسئول پرداخت خسارت قلمداد کرد؟ اگرچه این حوادث خارج از حیطه اختیار یا کنترل دولت است و از طرف دیگر، دولت نقشی در ایجاد آن ندارد و لذا ممکن است دولت یا نهاد های عمومی و خدماتی فاقد مسئولیت شناخته شوند، اما در برخی موارد دارای مسئولیت است.

به عنوان مثال در مواردی مسئولان باید همواره تمهیداتی مانند سد سازی را جهت مهار برخی بلایای طبیعی داشته باشند یا در مثالی دیگر، جلیقه های نجات را هنگام اجاره دادن قایق در مراکز گردشگری، در اختیار افراد قرار دهند. در غیر این صورت، مجبور به جبران خسارت خواهند شد.

در این ارتباط طبق قانون، وزارت نیرو مکلف شده است تا مسیل ها و دره ها را برای مقابله با سیلاب و حوادث غیر مترقبه کنترل کند.

در واقع وظیفه وزارت نیرو و اداره آب است که در صورت بروز خسارت، آن را جبران کنند.

مضافاً اینکه با بستن قرارداد بیمه با شرکت و مؤسسه های بیمه، به راحتی می‌توان در صورت بروز حوادث عمدی و غیر عمدی و قهری، جبران خسارت کرد.

بدیهی است چنانچه کسی به صورت غیر مجاز و بدون گرفتن پروانه در حریم رودخانه یا محل هایی که ساخت و ساز در آن ها غیر قانونی است خانه ای ساخته و در آن ساکن شود یا ساختمان در اختیار خودش باشد، چنانچه بر اثر حوادث غیر مترقبه ساختمان از بین برود به ویژه اگر حادثه مورد نظر به گونه ای باشد که تعیین حریم در قانون برای اجتناب از همان حادثه وضع شده باشد، در این صورت هیچ استحقاقی برای دریافت خسارت و غرامت ندارد.

اما چنانکه مالک دارای پروانه و مجوز ساخت باشد، در صورتی که حوادث باعث ایجاد خسارت شود، در این صورت مرجع صدور پروانه نیز مسئول است. البته در بحث زلزله موضوع کمی تفاوت دارد، چون زلزله ناشناخته های زیادی دارد و حریم ممنوعه هم ندارد. اگر ساختمانی بر اثر زلزله فروریخت نیاز به کارشناسی دارد که تشخیص دهد علت تخریب ساختمان چه بوده است؟ آیا سازنده یا پیمانکار، طراح ساختمان یا عوامل دیگر مقصرند؟ شهرداری ها به عنوان یک وظیفه اداری، چون مرجع صدور پروانه های ساختمانی و پایان کار هستند باید به وظیفه قانونی خود به خوبی عمل کنند. اما علیرغم اینکه باید کنترل مقاومت ساختمان ها در برابر زلزله را به دستگاه های صلاحیتدار مانند نظام مهندسی بسپارند تا ایمنی ساختمان ها بالا برود، در پاره ای اوقات با تکیه بر نظریه مهندسین متفرقه، صلاحیت ساخت را تأیید و نسبت به صدور پروانه اقدام می‌کنند. این در حالی است که طبق آیین نامه ماده ۳۲ قانون نظام مهندسی، نقشه ها باید توسط

مرجعی مانند نظام مهندسی یا شرکت های کنترل طراحی، بازرسی شود و در غیر این صورت قصور اداری تلقی می‌شود.

مبانی حقوقی اخذ خسارت

هنگام ورود هر خسارتی شامل سوانح و حوادث طبیعی ابتدا باید زیان دیده مبنای ورود خسارت را مشخص کند که طبق قانون از قاعده تقصیر کمک گرفته می‌شود. در واقع، تنها دلیلی که مسئولیت کسی را نسبت به جبران خسارتی توجیه می‌کند، وجود رابطه علیت بین تقصیر و ضرر است یعنی مسئول کسی است که در نتیجه تقصیر او ضرر به وجود آمده است. حال که مبنای مسئولیت، تقصیر است، مسئولیت زیان های ناشی از اعمال عمومی زمانی متوجه کارمند است که وی در ایراد خسارات وارده به دیگری مقصر باشد. یعنی فعل او عمداً و همراه با سوء نیت و قصد اضرار به دیگری یا در راستای تأمین منافع شخصی یا در نتیجه خطای غیرقابل اغماض باشد.

اما چنانچه خطای کارمند عمدی یا در نتیجه بی احتیاطی وی نباشد و به هر حال موجب ورود زیان به دیگری شود، بدیهی است که دولت مسئولیت دارد.

موید این موضوع مواد یک و دو به بعد قانون مسئولیت مدنی است که مقرر می‌دارد نخست باید مقصر شناسایی شود که برای این کار پس از تأمین دلیل، کارشناس به شناسایی علت بروز حادثه و معرفی مقصر می‌پردازد.

هنگامی که عامل قصور شناسایی شود طبق قانون مسئولیت مدنی از آن ها مطالبه خسارت می‌شود؛ بنابراین با اثبات اصل ورود خسارت و مشخص شدن عوامل آن و احراز رابطه علیت، ذی نفع می‌تواند بر اساس مدارک محکمه پسند، به طرح دعوی اقدام کند.

از پیش نیاز های لازم، اخذ نظریه کارشناس رسمی دادگستری مبنی بر حدود، چگونگی و میزان خسارات وارده است که در حال حاضر در قالب تأمین دلیل امکان تهیه آن به سهولت از طریق شورا های حل اختلاف فراهم شده است. بدیهی است این امر به سادگی می‌تواند مبنای طرح دعوی حقوقی در مراجع دادگستری و پرداخت رقم خسارات به زیان دیده باشد.

البته اگر خسارات کلان و عمومی باشد، با توجه به مواد یک و ۱۱ قانون مسئولیت مدنی و مواد ۳۲۸ و ۳۳۱ قانون مدنی دولت یا متصدی مربوط، مسئول جبران خسارات به حساب می‌آید؛ بنابراین دولت و مدیریت شهری علاوه بر اینکه ملزم است از محل بودجه قانونی استفاده کند، از ظرفیت های ستاد مدیریت بحران و سازمان مدیریت بحران کشوری نیز بهره خواهد گرفت.

همچنین با ورود دادستان و مدعی العموم به موضوع، به نمایندگی از مردم و جامعه این مساله قابل پیگیری خواهد بود.

با این توصیف بدیهی است، از آنجایی که مسئولیت دولت نسبت به اعمال کارکنان خود، مسئولیتی مستقیم است، لذا اگر کارمند دولت مرتکب عمل زیان بار شود، دولت، نه به سبب خطا یا مسئولیت کارمند که به دلیل خطای خود، مستقیماً عهده دار مسئولیت خواهد بود و باید خسارت را جبران کند.

فرض کنیم فرسودگی پل، عاملی برای سقوط چند دستگاه خودرو شود که بر اثر آن به کشته و مجروح شدن سرنشینان آن ها منجر شود.

در پی شکایت زیان دیدگان و هنگام ارجاع به کارشناس مشخص می‌شود علت تامه حادثه عدم سرکشی به موقع مسئول مربوطه و تهیه گزارش و متعاقباً قصور در ترمیم و بهینه سازی پل از سوی سازمان متولی است. در واقع، اگر بی احتیاطی و بی مبالاتی شهرداری نبود، چنین حادثه ای اتفاق نمی افتاد، لذا بدیهی است که مسئول جبران خسارت خواهد بود. به گزارش معاونت فرهنگی قوه قضاییه، طبق قوانین و مقررات در وقوع بلاای طبیعی و پرداخت خسارت ناشی از آن چنانچه ثابت شود دولت یا مسئولان نهاد های عمومی با رعایت نکردن برخی ضوابط و موارد ایمنی خساراتی به شهروندان وارد کرده اند یا اینکه دستگاه های مسئول در هر یک از موارد فوق کوتاهی کنند، باید پاسخگوی کوتاهی و کم کاری خود باشند.

نقش بیمه ها در پرداخت خسارات

امروزه با توجه به ظرفیت شرکت های بیمه ها و پرداخت خسارت از سوی آن ها در حوادث طبیعی، این امکان به خوبی وجود دارد تا بیمه گذار خانه و ملکش را در مقابل سیل، زلزله، آتش سوزی و دیگر حوادث طی قراردادی بیمه کند.

بیمه گر هم تقبل می کند که در برابر حوادث طبیعی خسارتی را بر اساس شرایط مندرج در قرارداد به فرد خسارت دیده بپردازد.

بدیهی است با توجه به اینکه بروز حوادث گاه عمدی و گاهی غیر عمدی است، بدیهی است که اگر حادثه عمدی باشد، بیمه خسارت را پرداخت می کند، اما غرامت خود را نیز از عامل اصلی این حادثه دریافت می کند.

مانند اینکه در اثر بروز اختلافی، فردی به قصد تخریب خودرویی وارد پارکینگ شود و اقدام به آتش زدن آن کند که به ساختمانی که بیمه آتش سوزی است، سرایت کند.

در مورد وقوع حوارث طبیعی باید گفت: اگر ساختمان های آسیب دیده و تخریب شده از سوی مالک یا ساکنان بیمه شده باشد به طور حتم پس از تعیین میزان خسارت از سوی کارشناس، غرامت توسط بیمه پرداخت خواهد شد.

یکی دیگر از خدمات بیمه ای که حوادث طبیعی را نیز پوشش می دهد، استفاده از بیمه نامه در مورد ساختمان ها یا پروژه های دولتی و نیز سازه هایی از قبیل: پل های سطح معابر عمومی است که می تواند خسارات واره به اشخاص ثالث را تأمین کند.

در اینجا این پرسش مطرح می شود، مبنی بر اینکه در صورت ورود خسارت به درختان داخل یا خارج ملک توسط مالکان املاک در حال ساخت و ساز به چه نحوی عمل می شود؟

در پاسخ باید گفت: در صورت ورود خسارت به اشجار داخل ملک، گزارش مربوطه توسط اداره فضای سبز تهیه و پرونده جهت صدور رأی در کمیسیون داخلی ماده ۷ که در منطقه تشکیل می شود ارجاع و پس از صدور رأی، پرونده جهت برخورد با متخلف به سازمان پارک ها و فضای سبز ارسال و پس از طی مراحل قانونی توسط سازمان پارک ها به شهرسازی منطقه ارسال می شود.